

NVAO NEDERLAND

NADERE UITWERKING

UITVOERING VAN DE BEOORDELING
DOOR EEN PANEL VAN PEERS

MAART 2020

NVAO NEDERLAND

NADERE UITWERKING

UITVOERING VAN DE BEOORDELING
DOOR EEN PANEL VAN PEERS

MAART 2020

Inhoud

Inleiding	4
Vorbereiding en uitvoering van de beoordeling door het panel en de secretaris.....	5
1. Peer review.....	5
2. De secretaris/procescoördinator	5
3. Samenstelling van het panel.....	6
4. Vorbereiding door het panel.....	8
4.1 Vooroverleg.....	8
4.2 Bestudering eindwerken.....	8
5. Panel tijdens het locatiebezoek.....	9
6. Oordeelsvorming door het panel	9
7. Ontwikkelgesprek	10

Inleiding

Het accreditatiestelsel voor het Nederlands hoger onderwijs is gebaseerd op *peer review*, de beoordeling van onderwijskwaliteit van opleidingen door vakgenoten en studenten, waarin verantwoording en verbetering samengaan. De betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling door *peers* is van groot belang voor het vertrouwen in het accreditatiestelsel.

Het NVAO-accreditatiekader 2018 (paragraaf 2.3 en 4.4.4.) schrijft voor dat de NVAO een nadere uitwerking opstelt van de *uitvoering* van de beoordeling door peers, op een wijze die consistente en betrouwbare beoordeling waarborgt. Voor een consistente en betrouwbare beoordeling met behulp van *peer review* is het nodig om duidelijkheid te verschaffen over de inrichting en voorbereiding van de beoordeling, de werkwijze van panels en het gedrag van panelleden. Deze nadere uitwerking beoogt hier zoveel mogelijk duidelijkheid over te verschaffen, door aanwijzingen te geven die meer praktisch gericht zijn en duidelijk maken hoe het instrument van *peer review* optimaal kan worden toegepast. Daartoe worden hierna de fasen in het beoordelingsproces van het panel in chronologische volgorde behandeld.

De nadere uitwerking is bedoeld voor alle betrokkenen bij de voorbereiding, uitvoering en follow-up van beoordelingen door peers. Allereerst voor docenten, studenten en medewerkers van een opleiding; deze uitwerking biedt de benodigde informatie om zicht te krijgen op de werkwijze en voorbereiding van een panel op een visitatie. Deze uitwerking is evenzeer bedoeld voor panelleden, secretarissen en evaluatiebureaus die een visitatie begeleiden; de uitwerking dient ertoe hen bewust te maken van de uitgangspunten van *peer review* en wat er van hen verwacht wordt in een beoordeling.

De uitwerking is gericht op de beoordeling van bestaande opleidingen in een visitatie. De uitgangspunten die hier zijn beschreven gelden in algemene zin ook voor de toets nieuwe opleiding, en ook voor beoordelingen als de Instellingstoets Kwaliteitszorg, al vragen die op sommige punten om andere accenten. De NVAO zal dit document periodiek actualiseren, zodat het de laatste stand van de regelgeving en de gewenste uitvoering van beoordelingen weergeeft. De stakeholders worden hierover geïnformeerd.

Voorbereiding en uitvoering van de beoordeling door het panel en de secretaris

1. Peer review

De NVAO baseert zich bij de beoordeling van opleidingen in het hoger onderwijs op de Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Dat is een internationale afspraak over de inrichting van kwaliteitszorg in het hoger onderwijs binnen Europa, waar Nederland zich aan verbonden heeft. Daarin is vastgelegd dat beoordelingen worden uitgevoerd door externe, onafhankelijke experts (peers) die een veelzijdige blik meebrengen.

ESG (2015) 2.4

Standard:

External quality assurance should be carried out by groups of external experts that include (a) student member(s).

Guidelines:

At the core of external quality assurance is the wide range of expertise provided by peer experts, who contribute to the work of the agency through input from various perspectives, including those of institutions, academics, students and employers/professional practitioners.
(...)

Mede op basis van de ESG bestaat het NVAO-accreditatiekader uit open standaarden die aangeven welke aspecten van het onderwijs worden beoordeeld. Het kader schrijft niet voor hoe opleidingen deze aspecten moeten vormgeven. Instellingen hebben vrijheid om eigen keuzes te maken ten aanzien van de opbouw en inrichting van programma's, de gehanteerde didactiek en de manier van toetsen.

De beoordeling door peers is zowel op verantwoording als op verbetering gericht. Het panel beoordeelt of de kwaliteit van het onderwijs voldoende aansluit bij de standaarden van het accreditatiekader en bij de normen voor de inhoud van het onderwijs en de gerealiseerde leeruitkomsten die in een bepaald vakgebied gelden. Daarbij nemen de beoordelaars de visie en doelstellingen van een opleiding als vertrekpunt en stellen zij zich open voor de keuzes die de opleiding heeft gemaakt. Een dergelijke manier van beoordelen betekent niet dat er geen kritisch oordeel kan worden gegeven. Juist doordat het panel de aanpak en de keuzes van de opleiding als vertrekpunt neemt, kan het panel eventuele blinde vlekken of zwakkere plekken van de opleiding identificeren en aangeven hoe de opleiding haar uitgangspunten nog beter kan waarmaken.

Bij de beoordeling nemen peers hun eigen ervaring en voorkeuren mee. Door panels samen te stellen met meerdere beoordelaars met verschillende achtergronden en deskundigheden, hen goed voor te bereiden op hun werk en bewust te maken van het gevaar van vooringenomenheid, wordt de (individuele) subjectiviteit beperkt. Voor de verbeterfunctie van accreditatie is het essentieel dat het panel bestaat uit inhoudelijke deskundigen die waardevolle en contextrijke feedback kunnen geven.

2. De secretaris/procescoördinator

(Hieronder duidt de term 'secretaris' degene aan die het panel begeleidt en de beoordeling coördineert. Als de secretaris alleen het rapport schrijft, vervult iemand anders de rol van procescoördinator. Het hieronder gestelde is op beide rollen van toepassing.)

De secretaris¹ is onafhankelijk van de opleiding die onderwerp is van beoordeling en maakt geen deel uit van het panel. De secretaris dient aan bepaalde deskundigheids- en professionaliseringseisen te voldoen. Zie daarvoor de Richtlijn vakbekwaamheid secretarissen die de NVAO heeft opgesteld. De secretaris volgt een training door de NVAO en houdt zijn vakkennis bij door middel van nascholing door de NVAO of op andere wijze en door regelmatig actief te zijn bij beoordelingen.

Het is de taak van de secretaris om het beoordelingsproces formeel correct te laten verlopen en een rapportage hiervan te verzorgen. Het panel is gezamenlijk verantwoordelijk voor de rapportage. Daarnaast ondersteunt de secretaris het panel en verzorgt de communicatie met de opleiding.

De secretaris heeft een belangrijke rol in de voorbereiding van het panel. De secretaris nodigt het panel uit voor het vooroverleg, verzamelt de eerste indrukken van de panelleden en verwerkt die in een overzicht dat bij het vooroverleg besproken wordt. De secretaris zorgt voor een adequate kalibratie van het panel vooraf door met panelleden het accreditatiekader te bespreken en het begrip basiskwaliteit te duiden. Indien nodig traint de secretaris de voorzitter (zie hierna in paragraaf 1.3).

De secretaris ziet erop toe dat het kader en de uitgangspunten van peer review worden toegepast, zowel in de voorbereiding van het panel als tijdens het locatiebezoek en tijdens de oordeelsvorming. De opleiding kan de secretaris tijdens het locatiebezoek aanspreken over de werkwijze van het panel. De secretaris corrigeert het panel als dat vanuit het kader of de juiste uitvoering van peer review nodig is, als bijvoorbeeld het uitgangspunt dat de visie, doelstellingen en keuzen van de opleiding het vertrekpunt van de gesprekken zijn in het geding dreigt te komen. Voor de secretaris is de panelvoorzitter dan het aanspreekpunt.

3. Samenstelling van het panel

Peers zijn gezaghebbende deskundigen in het vakgebied die goed bekend zijn met de actuele praktijk van het onderwijs dat zij beoordelen. Zij staan open voor vernieuwing en ontwikkeling in het onderwijs. Een panel van peers heeft meerdere deskundigheden in huis: vakinhoud, (internationaal) onderwijs, toetsing, werkveld, student-perspectief en visitatie-ervaring. In panels voor de beoordeling van grote clusters is vaak ook een onderwijskundige met kennis van het specifieke domein aanwezig. Deze deskundigheden zijn bij voorkeur over meerdere panelleden verdeeld om een dialoog in het panel mogelijk te maken. Peers zijn onafhankelijk: zij hebben geen banden met de instellingen of een adviserende instantie die de beoordeling organiseert.

Bij grote clusters van opleidingen in een bepaald domein, die gericht zijn op verschillende subgebieden daarbinnen, kan een panel zijn samengesteld uit een kernpanel en daarnaast referenten voor de specifieke, vakinhoudelijk beoordeling. Te denken valt aan clusters van opleidingen in de moderne talen of lerarenopleidingen. Referenten dienen aan dezelfde eisen van deskundigheid en onafhankelijkheid te voldoen als panelleden.

De NVAO heeft een procedure voor de goedkeuring van panels. In de Richtlijn panelsamenstelling Kader 2018 staan de eisen vermeld waaraan panelleden moeten voldoen en hoe instellingen een aanvraag voor goedkeuring kunnen indienen. Informatie hierover is op de website van de NVAO te vinden.

¹ De aanduiding 'secretaris' is niet gender-specifiek. In dit document is voor de leesbaarheid de mannelijke vorm gebruikt.

Rolverdeling

Binnen een panel is er een rolverdeling: de voorzitter zorgt voor een juiste uitvoering van de procedure en voor een evenwichtige beoordeling. De voorzitter geeft ook leiding aan het groepsproces waarbinnen het oordeel tot stand komt, en geeft daarbij alle ruimte aan de inbreng van andere panelleden. Hij of zij heeft verder de taak om helder met de opleiding en met andere panelleden te communiceren en is ook het aanspreekpunt voor de secretaris. Het student-lid is een volwaardig lid van het panel dat in het bijzonder – maar niet als enige panellid – vanuit student-perspectief naar de opleiding kijkt.

De panelvoorzitter geeft inhoudelijk en procedureel leiding aan de beoordeling en zorgt ervoor dat de uitgangspunten van peer review in de praktijk worden gebracht. De NVAO verwacht in ieder geval de volgende vaardigheden van de panelvoorzitter, die ook in de training van de voorzitter aan bod komen:

- de voorzitter geeft leiding aan een gezaghebbende inhoudelijke beoordeling vanuit de eigen doelstellingen en (didactische) keuzes van de opleiding waarbij de open standaarden en voorschriften uit het NVAO-accreditatiekader worden gerespecteerd;
- de voorzitter bevordert een zorgvuldig groepsproces binnen het panel;
- de voorzitter hanteert en bewaakt doelgerichte auditvaardigheden;
- de voorzitter staat garant voor een evenwichtig beoordelingsproces;
- de voorzitter hanteert en bewaakt een robuuste oordeelsvorming;
- de voorzitter beschikt over goede communicatievaardigheden;
- de voorzitter hanteert en bewaakt de onafhankelijkheid van het panel.

De voorzitter wordt getraind om als voorzitter van het panel op te kunnen treden. Hier zijn verschillende scenario's mogelijk:

- de voorzitter wordt door het evaluatiebureau getraind als de opleiding de visitatie met een evaluatiebureau uitvoert, of
- de NVAO traint de voorzitter als de opleiding de visitatie zonder evaluatiebureau uitvoert, of
- de voorzitter wordt door de secretaris getraind indien de opleiding de visitatie zonder evaluatiebureau uitvoert.

Indien de opleiding de visitatie zonder evaluatiebureau uitvoert neemt de opleiding contact op met de NVAO om te bespreken op welke van de hierboven aangegeven wijzen de training van de voorzitter zal plaatsvinden.

Het panel is goed vertrouwd met het stelsel en het kader waarbinnen het een beoordeling uitvoert; het kent de uitgangspunten van peer review en bespreekt die in de voorbereiding. Het panel weet wat er qua gedrag en kennis van peers wordt verwacht. De secretaris of procescoördinator die het panel ondersteunt, zorgt ervoor dat alle panelleden goed zijn geïnformeerd over hun werkzaamheden en over het gedrag dat van hen wordt verwacht.

Gedragscode en profiel

De NVAO heeft een gedragscode opgesteld waarin zij aangeeft welke houding zij van panelleden gedurende een beoordeling verwacht. Voor de training van voorzitters gebruikt de NVAO het 'profiel van de voorzitter' waarin de taken en het gewenste gedrag van de voorzitter zijn beschreven. Beide stukken zijn op de website van de NVAO te vinden. Zij worden ook aan panelleden uitgereikt voor de beoordeling.

4. Voorbereiding door het panel

4.1 Vooroverleg

Het panel stelt zich goed op de hoogte van het NVAO-accreditatiekader, dat leidend is voor de beoordeling. Het bestudeert voorafgaand aan een locatiebezoek de zelfevaluatie en andere documentatie. De panelleden leggen individueel en voor elke opleiding afzonderlijk indrukken vast in een (beoordelings)formulier. Het is van belang dat panelleden dit individueel doen om groepsdruk te voorkomen.

Het panel houdt een vooroverleg (van circa twee uur) voorafgaand aan het locatiebezoek. Tijdens het vooroverleg spreekt de secretaris of de procescoördinator met het panel het NVAO-accreditatiekader door en geeft uitleg waar nodig. Deze kalibratie dient ertoe om bij alle panelleden eenzelfde beeld en begrip van de standaarden van het kader te krijgen.

Het panel bespreekt in het vooroverleg of het een goed beeld heeft van de opleiding, de eigenheid ervan en de keuzes die de opleiding gemaakt heeft ten aanzien van de onderwijskwaliteit. Het panel bespreekt de indrukken en stelt de vragen op die het tijdens het locatiebezoek aan de orde wil stellen. Het panel formuleert daartoe een 'zoekstrategie': wat weet het panel al, wat wil het nog meer weten en hoe gaat het dat te weten komen? Het panel vraagt zich daarbij af welke gesprekken en vragen productief zijn om de antwoorden te verkrijgen. De vragen zijn niet bedoeld om de ander "uit de tent te lokken" of informatie te verzamelen die ook elders te vinden is. Het panel dient doelgericht te vragen naar de ontbrekende of onduidelijke elementen. Het panel stelt een vragenlijst op die tijdens de gesprekken wordt bijgehouden door de secretaris en de voorzitter.

Als er in een clusterbeoordeling een panel in wisselende samenstelling (deelpanelen) de beoordeling uitvoert, zorgt het panel voor voldoende afstemming en kalibratie tussen de deelpanelen, voorafgaand aan de oordeelsvorming. Het panel geeft in het rapport aan in welke vorm de afstemming heeft plaatsgevonden.

4.2 Bestudering eindwerken

Tot de voorbereiding van het panel behoort ook de bestudering van eindwerken. Het gaat niet om een herbeoordeling van de eindwerken of de beoordeling van de student. Het gaat om de beoordeling van het *beoordelingssysteem* dat de opleiding hanteert. Vragen die hierbij aan de orde kunnen komen zijn: geven de eindwerken blijk van het behalen van de beoogde leerresultaten, is de beoordeling door de beoordelaars consistent en is de feedback aan studenten adequaat? Is het cijfer dat gegeven is navolgbaar volgens de eigen normen van de opleiding? En strookt die beoordeling met de opvattingen van vakgenoten?

Het uitgangspunt in de beoordeling van eindwerken in (clusterwijze) visitaties is dat een panel elke opleiding afzonderlijk kan beoordelen en daarvoor eindwerken van tenminste 15 studenten per opleiding bestudeert. Het NVAO-accreditatiekader beschrijft de procedure voor de selectie van de eindwerken.

Het panel bepaalt uiteindelijk de omvang van de selectie van eindwerken (van tenminste 15 studenten) en houdt daarbij in het oog dat het een goed onderbouwd oordeel moet kunnen geven over de gerealiseerde leerresultaten van de opleiding in alle varianten en trajecten. Het aantal van 15 afgestudeerden is daarbij een minimum. Het panel geeft in het rapport aan hoe zij tot de selectie is gekomen en hoe deze representatief is voor de opleiding in al haar vormen.

In de situatie waarin er minder dan 15 recente eindwerken te beoordelen zijn en het panel toch moet komen tot een onderbouwd oordeel van de gerealiseerde leerresultaten op basis van een representatieve set van eindwerken, kan het panel ook minder recente eindwerken selecteren mits deze na de vorige visitatie tot stand zijn gekomen.

Het panel past bij de bestudering van eindwerken zoveel mogelijk het 'vier-ogen' principe toe en bespreekt onderling de bevindingen. Eindwerken waarover twijfel is of de cesuur voldoende/onvoldoende door de opleiding goed is toegepast, worden in elk geval door tenminste één ander panellid gelezen. Wanneer het panel constateert dat een opleiding in de ogen van het panel een eindwerk ten onrechte als voldoende heeft beoordeeld, overweegt het panel of het meer eindwerken moet bestuderen. Deze afweging dient in het rapport te zijn beschreven.

Het panel zorgt dat de bestudering van de eindwerken voor het vooroverleg is afgerond en bespreekt in dat vooroverleg de (indrukken van de) eindwerken. Het panel spreekt tijdens het locatiebezoek met begeleiders van de eindwerken om meer inzicht te krijgen in de wijze van beoordeling en becijfering door de opleiding. In het adviesrapport zijn geen studentnummers of andere herleidbare gegevens opgenomen van afgestudeerden waarvan eindwerken zijn bestudeerd.

Minder eindwerken

De NVAO beschrijft op haar website een regeling voor gevallen waarin het panel minder dan 15 eindwerken per opleiding kan bestuderen. Dit betreft een uitzonderingssituatie, waarvan de toepassing in het rapport gemotiveerd beschreven dient te worden.

5. Panel tijdens het locatiebezoek

Om in dialoog te gaan met de opleiding is een open en respectvolle houding van de peers essentieel. Alleen dan zal een opleiding zich uitgenodigd voelen open en in alle eerlijkheid in te gaan op de vragen van het panel. Het panel dient te zorgen voor een veilige omgeving voor de gesprekken. De NVAO benadrukt dat ook in de gedragscode voor panelleden. Dit heeft betrekking op de omgang met de documentatie en de houding van het panel tijdens de gesprekken met de opleiding.

Open vragen stellen en goed luisteren naar wat de opleiding naar voren brengt zijn essentieel voor goede peer review. Het panel speelt open kaart: het geeft duidelijk aan waar de vragen op zijn gericht en vermijdt strategisch gedrag. Het panel kan ervoor kiezen de eerste indrukken over de opleiding of eventuele aandachtspunten aan het begin van de gesprekken kenbaar te maken.

Alle panelleden zijn aanwezig tijdens het gehele locatiebezoek, inclusief het vooroverleg en de beraadslaging over het oordeel. Wanneer dit door overmacht of onvoorziene omstandigheden niet mogelijk is, bespreken de voorzitter en de secretaris met de opleiding of het locatiebezoek kan doorgaan. Het student-lid dient aanwezig te zijn.

De NVAO dient te kunnen beoordelen of de beoordeling conform de eisen van het kader heeft plaatsgevonden. Daarom maakt het panel in het rapport melding van de aanwezigheid van panelleden bij het locatiebezoek. In het geval van onvoorziene afwezigheid van een lid, maakt het panel in het rapport duidelijk welke maatregelen het heeft getroffen om ervoor te zorgen dat er een volwaardige beoordeling heeft plaatsgevonden. Bij onvoorziene afwezigheid van de secretaris zorgt deze voor vervanging.

6. Oordeelsvorming door het panel

Na de gesprekken gaat het panel in beraad voor de oordeelsvorming. Het panel komt pas tot een oordeel als het zich grondig in de eigenheid van de opleiding heeft verdiept, de geleverde informatie heeft bestudeerd en gesprekken heeft gevoerd met vertegenwoordigers van de opleiding en studenten.

Tijdens de oordeelsvorming formuleren de panelleden eerst individueel hun oordeel per standaard, inclusief een onderbouwing daarvan. Daarbij denken zij na over de sterke en zwakke punten van de opleiding. Deze uitkomsten worden vervolgens gezamenlijk besproken. Alle panelleden krijgen de ruimte hun zienswijze naar voren te brengen. De panelvoorzitter zorgt ervoor dat de werkwijze van het panel en het proces van de oordeelsvorming voldoende ruimte bieden aan die dialoog.

Het panel streeft naar een oordeel op basis van consensus. In de gevallen waarin dit niet mogelijk blijkt, maar er wel een meerderheidsstandpunt is, geldt dit meerderheidsstandpunt. Panelleden kunnen desgewenst kenbaar maken of zij hun minderheidsstandpunt in het rapport opgenomen willen zien.

De secretaris ziet er in de oordeelsvorming op toe dat de standaarden het uitgangspunt van de beoordeling zijn en dat het panel voldoende bevindingen en overwegingen geeft, waarmee de secretaris het rapport kan opstellen. Indien er geen consensus bereikt is door het panel beschrijft de secretaris in het rapport het proces van de oordeelsvorming.

Nadat het panel tot een oordeel is gekomen, koppelt het panel het oordeel op hoofdlijnen terug aan de opleiding. Het rapport bevat het uiteindelijke oordeel. Het panel kan deze terugkoppeling uitstellen als het nog nader overleg wil plegen met deelpanels binnen een cluster. In principe komt het panel tijdens of zo snel mogelijk na het locatiebezoek tot een oordeel.

Een oordeel op een standaard is navolgbaar op grond van de in het rapport beschreven bevindingen en overwegingen die direct relevant zijn voor de betreffende standaard. Deze bevindingen komen uit de zelfevaluatie, uit de gesprekken of uit een andere bron die duidelijk geïdentificeerd wordt in het rapport.

Het oordeel betreft de basiskwaliteit. Het panel benoemt per standaard en voor de opleiding als geheel de sterke en zwakke punten. Het oordeel is herleidbaar tot de standaarden in het NVAO-accrediteringskader; een tekortkoming wordt aan één enkele standaard gekoppeld en niet bij meerdere standaarden herhaald. Het panel kan aanbevelingen doen voor verbeteringen. Deze betreffen altijd het 'wat' en niet het 'hoe': een opleiding vindt zelf de beste manier om een aanbeveling uit te voeren of gemotiveerd naast zich neer te leggen.

7. Ontwikkelgesprek

Het ontwikkelgesprek maakt onderdeel uit van de beoordeling van een bestaande opleiding. In dit gesprek gaat de opleiding de dialoog aan met het panel over de belangrijkste ontwikkelingen en verbeterpunten van de opleiding naar de toekomst toe. Het panel zorgt ervoor dat het ontwikkelgesprek een veilige context biedt om over dilemma's en mogelijke ontwikkelrichtingen te spreken zonder dat hier een oordeel aan wordt verbonden.

Het is aan de opleiding om in overleg met het panel te bepalen wanneer dit ontwikkelgesprek plaats zal vinden. Dit gesprek kan op dezelfde dag plaatsvinden als het locatiebezoek, maar ook op een ander tijdstip. Het NVAO-accrediteringskader en de wet bepalen dat het panel de rapportage over het ontwikkelgesprek verzorgt.

Wettelijke basis voor het ontwikkelgesprek

De wettelijke basis voor het ontwikkelgesprek is gelegen in artikel 5.13, lid 4, onderdeel c en lid 6, van de WHW:

4. Van de visitatie wordt door de commissie van deskundigen een rapport opgesteld. Het visitatierapport bevat:

- a. een oordeel over de kwaliteitsaspecten, genoemd in artikel 5.12;
- b. een samenvatting van de beoordeling, alsmede een eindoordeel;
- c. een bijlage waarin de aanbevelingen voor verdere ontwikkeling van de opleiding zijn opgenomen.

(...)

6. De bijlage, bedoeld in het vierde lid, onderdeel c, wordt binnen een jaar nadat het accreditatieorgaan het accreditatierapport heeft vastgesteld door het instellingsbestuur openbaar gemaakt.

Het verslag van het ontwikkelgesprek is een bijlage bij het rapport, die niet aan de NVAO wordt gestuurd.

